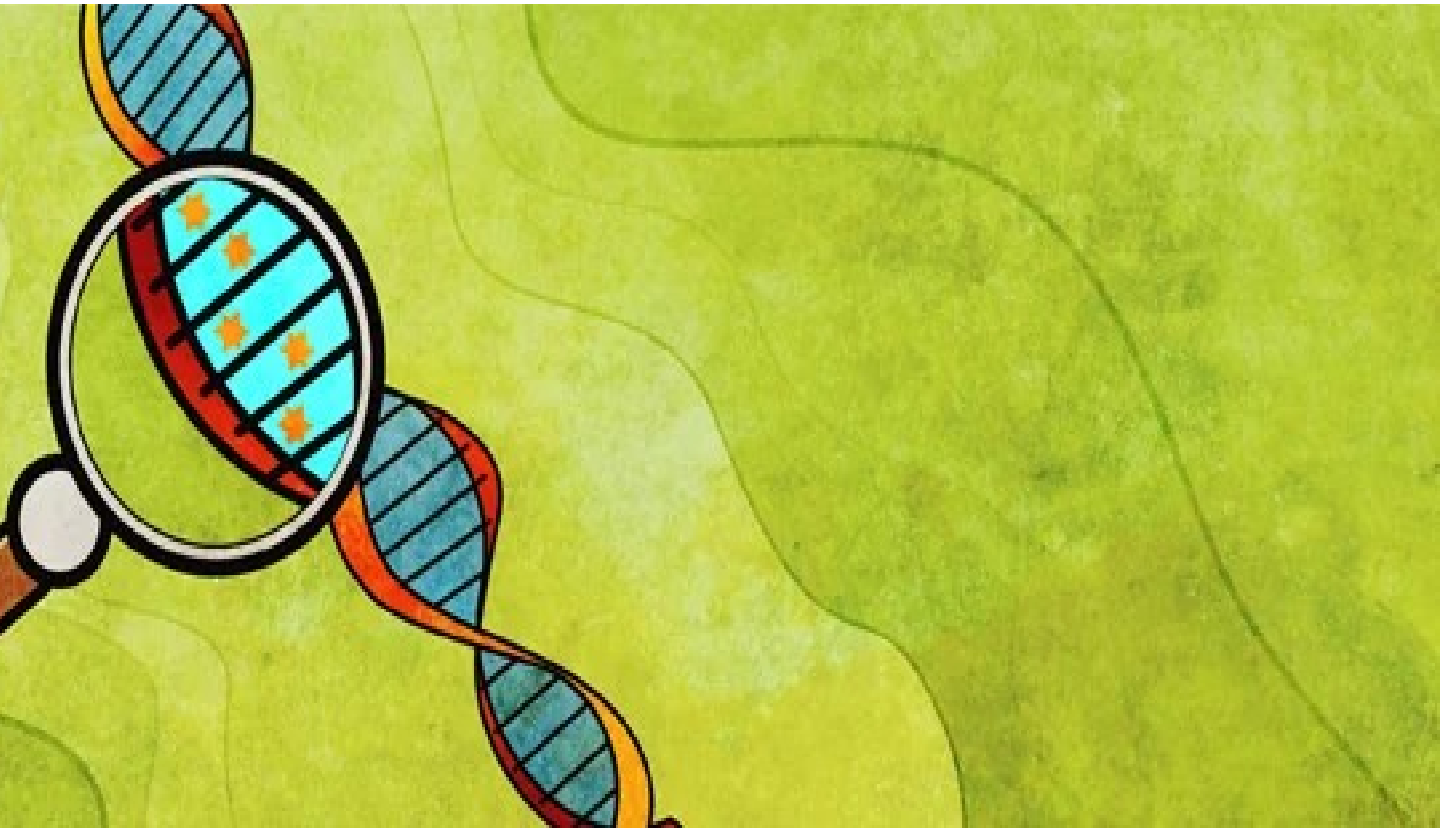
בס''ד

האם אפשר לברר יהדות לפי בדיקת DNA?

ליקוטי שמואל - נפלאות הבריאה

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. , ל eisikovits1@gmail.com

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרו. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת
'מפעל ליקוטי שמואל'
"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים:

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

סוף מעשה במחשבה תחילה – לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד את **מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים** שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

🔷

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

🔷

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

🔷

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג **שמואל אייזיקוביץ** שליט"א

🔷

כרך ראשון על **חומש בראשית** – כעת למכירה במחיר שווה לכל **נפש**

60 ש"ח בלבד

להזמנה:
https://dash.bookpod.co.il/product/2231

האם אפשר לברר יהדות לפי בדיקת DNA? (הרב יהודה שורפין)

לפי כללי ההלכה, השיוך השבטי בתוך עם ישראל – כולל ייחוס לשבט לוי ולמעמד הכהונה – נקבע לפי זהות האב, בעוד ההשתייכות היהודית עצמה נקבעת לפי זהות האם. כך, מי שנולד מאב גוי ואם יהודייה, הוא יהודי לכל דבר אבל חסר שיוך שבטי (כמו גֵּר-צדק, שנולד גוי ונעשה יהודי). לעומת זאת, מי שנולד מאב יהודי ואם נוכרייה אינו יהודי כלל.

האם זה אומר שאפשר לברר האם אדם מסוים הוא יהודי או כהן באמצעות בדיקה גנטית?

לפני שניגש לתשובה, חשוב להכיר כיצד פועל מנגנון הרישום הגנטי ומה משמעותה של בדיקה גנטית:

מנגנון הרישום הגנטי

בגופו של כל אדם יש חומר כימי ייחודי ("DNA") הקובע את תכונות הגוף ומכתיב את פעילותו. החומר נוצר ברובו בתהליך ייחודי המשלב תורשה עם ייחודיות אישית: חצי ממנו מתקבל מן האב וחצי אחר מן האם, אבל כל אחד משני החצאים נוצר מערבוב ייחודי וחד פעמי ("שחלוף") המתרחש אצל ההורה המוריש בין שני חצאיי ה-DNA שלו – זה שקיבל מאביו (הסב) וזה שקיבל מאמו (הסבה).

חלקים מסוימים ב-DNA אינם עוברים תהליך ערבוב והם מועברים אל הדור הבא בדיוק כפי שהתקבלו – למעט שינויים זעירים המתרחשים באופן נדיר ואקראי אחת לכמה דורות:

חלק מסוים ב-DNA מתקבל בהעתק כמעט מושלם מן האם (mtDNA), וחלק נוסף – הקיים אצל זכרים בלבד – מתקבל בהעתק כמעט מושלם מן האב (כרומוזום Y).

מעקב אחר השינויים הקלים המצטברים בחלקים הנשמרים מדור לדור, מאפשר לבסס קשרי משפחה רב-דוריים: דמיון רב בין שני זרים בחלק הDNA- שהתקבל אצלם בהעתק מאמותיהם, מעיד על קרבה רבה בשושלת האימהית (אם אחר אם) של שניהם; דמיון רב בין שני זכרים בחלק המתקבל בהעתק מן האב, מעיד על קרבה רבה בשושלת האבהית (אב אחר אב) שלהם.

גנטיקה יהודית

מכיוון שהזהות היהודית נקבעת לפי האם, גם כאשר האב אינו יהודי, אפשר להניח שאם יימצא דפוס DNA מסוים ("הַפְּלוֹטִיפּ") המשויך בוודאות לאם יהודייה קדמונית – כל מי שנושא בקרבו את הדפוס הזה, אמור להיחשב יהודי גמור על פי ההלכה. שכן, את הדפוס הזה הוא קיבל בתורשה ישירה דרך שושלת אימהית בלבד מאותה אם קדמונית עד אליו. מה שאומר, שהוא בהכרח נולד לאם יהודייה, וממילא הוא יהודי בעצמו.

הבעיה היא שהמחקר הגנטי יכול לספק תוצאה סטטיסטית בלבד, אבל בשום אופן לא לשייך "הפלוטיפ" מסוים לדמות ספציפית מן העבר הרחוק. כך, לדוגמה, במחקר מרתק שהתפרסם בשנת 2006 הוצג כי 40% מכלל היהודים האשכנזים הם צאצאים – בשושלת אימהית ישירה – של אחת מבין ארבע נשים יהודיות שחיו לפני למעלה מ-1,000 שנה[1]. לפי מסקנת החוקרים, אדם הנושא את הדפוס הספציפי הזה הוא בסבירות גבוהה מאוד, של מעל 90%, צאצא ישיר, אם אחר אם, של אחת מאותן ארבע נשים יהודיות, וממילא הוא יהודי בעצמו.

אך כמובן, אין להסיק מכאן בשום אופן שמי שדפוס זה אינו קיים אצלו אינו יהודי, שכן מלכתחילה הוא נמצא רק בקרב 40% בלבד מהיהודים האשכנזים, וכמעט בכלל לא אצל

יהודים ספרדים. מה גם שלאורך כל הדורות הצטרפו לעם ישראל עוד ועוד גֵּירוֹת צדק שנולדו מאם גויה ופתחו שושלות עצמאיות של אימהוּת יהודית נצחית.

אף על פי כן, ועל אף שהנושא עודנו שנוי במחלוקת, ישנם פוסקים המורים להסתמך על נוכחותו של סממן יהודי זה בתור ראייה מסייעת לקביעת יהדות במקרה שישנן ראיות תומכות נוספות[2].

(הבהרה חשובה: מאמר זה מיועד למטרת ידע בלבד. כל שאלה מעשית בנוגע לזהותו היהודית של אדם יש להפנות לרב מוסמך!)

כהונה (לא) ביולוגית

הכוהנים הם צאצאיו הישירים – מצד אביהם – של אהרן, אחיו המבוגר של משה רבנו. ההשתייכות למשפת הכהונה מקנה לכוהן מעמד מיוחד ומקודש עם מערכת זכויות וחובות ייחודיות, ובראשם עבודת המקדש והקרבת הקורבנות המתבצעת אך ורק על ידם.

מכיוון שכל הכוהנים מגיעים מאותה שושלת אבהית, יש לצפות שתימצא חתימה גנטית המשותפת לכולם בחלק התורשתי המועבר בהעתק ישיר מאב לבנו (כרומוזום Y).

ואכן, מחקרים שנערכו בעשרות השנים האחרונות (בעיקר אלו של פרופ' קארל סקורצקי וצוותו), הראו כי כמחצית מהכוהנים בני ימינו נושאים הפלוטיפ טיפוסי משותף ("J-Z18271" / "eCMH") ששיעור שכיחותו בקרב יהודים שאינם כוהנים עומד על אחוזים נמוכים מאוד, והוא כמעט אינו קיים בקרב אוכלוסייה שאינה יהודית[3].

הנתון המדהים הוא שאין הבדל ממשי בשיעור השכיחות של "החתימה הגנטית הכוהנית" בין העדות השונות או המרחק הגיאוגרפי של הקהילות מארץ ישראל. משמעות הדבר היא שכמחצית ממשפחות הכוהנים בימינו – לא חשוב מאיפה:

מתימן, מעיראק, מפולין או מספרד – נולדו, בן אחר בן, מאדם מסוים שחי בתקופת התנ"ך באזור ארץ ישראל (ייתכן שהיה זה אחד מהכוהנים הגדולים הראשונים או כהן אחר שזכה לצאצאים זכרים רבים).

עם זאת, אין זה אומר שכל מי שנושא את החתימה הגנטית ה"כוהנית" הוא אכן כהן, שכן מעמד הכהונה לא תלוי רק בגנטיקה ובמקרים מסוימים בנו הביולוגי של כהן אינו ממשיך את ייחוסו הכוהני. לדוגמה, במקרה שאימו של הילד היא אישה שאסורה לכהן (כמו גרושה או גיורת), הילד נעשה "חלל" וכך גם כל צאצאיו; במקרים אחרים, (אם אימו אינה יהודייה), הילד כלל לא ייחשב יהודי אלא גוי גמור, או שהוא ייוולד בתור "ישראל" רגיל שאינו כהן (אם אימו התגיירה בעודו ברחמה), או יהפוך ל"גר צדק" (אם אימו התגיירה לאחר לידתו). בשורה התחתונה, לא ניתן להוכיח ייחוס כוהני רק על בסיס בדיקה גנטית, אפילו אם מופיעה חותמת גנטית מובהקת של משפחת כוהנים.

לא נותר לנו אפוא אלא להמתין לביאת משיח צדקנו, שאחד מתפקידיו יהיה לברר את היוחסין ברוח הקודש ולקבוע מי "כהן" מי "לוי" ומי "ישראל" כשר[4]. יהי רצון שנזכה לכך במהרה בימינו!

הערות שוליים

1.
Behar, D. M., et al. (2006). "The Matrilineal Ancestry of Ashkenazi Jewry: Portrait of a Recent Founder Event", The American Journal of Human Genetics, 78(3), 487–497.

2.
ראו שו"ת במראה הבזק, ט, ל.

3.
Hammer, M. F., Behar, D. M., Karafet, T. M., Mendez, F. L., Pitblado, B., Hinds, L. A., & Skorecki, K. (2009). "Extended Y chromosome haplotypes resolve multiple foundations of Jewish priest lineages", Human Genetics, 126(3), 479–493.

4.
רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמות, פרק יב הלכה ג.